

Το αίνιγμα του Ισραήλ και ο πόλεμος της Αμερικής στη Μέση Ανατολή

Description

Ιωάννης Τιρκίδης*

Η Μέση Ανατολή βρίσκεται σήμερα μπλεγμένη σε μια σύνθετη και δυνητικά εκρηκτική κατάσταση που θα μπορούσε να ξεφύγει από τον έλεγχο. Το χτύπημα αντιποίνων του Ιράν κατά του Ισραήλ την 1η Οκτωβρίου σηματοδότησε ένα σημείο καμπής στη σκακιέρα της κλιμάκωσης. Οι επιθέσεις έγιναν με ελάχιστη προειδοποίηση και, το σημαντικότερο, διαπέρασαν την αεράμυνα του Ισραήλ. Οι επιπτώσεις είναι βαθύτερες και η λογιστική του πολέμου έχει αλλάξει. Δεν είναι πλέον μόνο ένας πόλεμος μεταξύ του Ισραήλ και των Παλαιστινίων και των παραρτημάτων τους, ή ένας πόλεμος με τη Χεζμπολάχ. Έχει εξελιχθεί σε μια ευρύτερη σύγκρουση που αφορά τα στρατηγικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών, προμηνύοντας μια ασταθή και δυνητικά παρατεταμένη αντιπαράθεση που μπορεί να προσελκύσει και άλλες μεγάλες δυνάμεις. Σε αυτό το άρθρο, συζητάμε τις διάφορες και πολύπλοκες πτυχές της σύγκρουσης στη Μέση Ανατολή και καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο κόσμος βρίσκεται σε μια επικίνδυνη πορεία προς την κορύφωση της κλιμάκωσης και έναν ευρύτερο πόλεμο, εάν δεν ληφθούν μέτρα για την αποτροπή περαιτέρω κλιμάκωσης και της σταθεροποίησης της περιοχής, κάτι που οι τοπικοί δρώντες δεν μπορούν να κάνουν μόνοι τους.

Η μεταβαλλόμενη λογιστική του πολέμου

Ο πόλεμος είναι μια ριψοκίνδυνη επιχείρηση και οι χώρες αποφασίζουν να ξεκινήσουν έναν πόλεμο με βάση τις εθνικές τους αναγκαιότητες και τις ανάγκες τους για ασφάλεια.

Ωστόσο, οι κρίσεις και οι λανθασμένοι υπολογισμοί μπορούν να κλιμακώσουν τις εντάσεις και να οδηγήσουν σε πόλεμο ακόμη και όταν δεν αποτελεί την πιο ορθολογική επιλογή. Η σημερινή κατάσταση του πολέμου στη Μέση Ανατολή είναι ένας συνδυασμός αντικρουόμενων εθνικών αναγκαιοτήτων και ανταγωνισμού μεγάλων δυνάμεων, όπως θα συζητήσουμε.

Η λογιστική αυτού του πολέμου αλλάζει. Αυτό που έδειξαν οι επιθέσεις κατά του Ισραήλ είναι οι σημαντικές και εξελιγμένες στρατιωτικές δυνατότητες που διαθέτει το Ιράν, ιδίως στην πυραυλική τεχνολογία, έναντι των οποίων η αεράμυνα του Ισραήλ, και κατ' επέκταση της Δύσης, είναι σχετικά αναποτελεσματική. Και έτσι, αυτό σηματοδοτεί μια αλλαγή στη στρατιωτική ισορροπία στην περιοχή. Εάν το Ιράν έχει τη δυνατότητα να εξαπολύει ακριβή, υψηλού αντίκτυπου πλήγματα από μακρινή απόσταση, το διακύβευμα για τα ισραηλινά και αμερικανικά συμφέροντα είναι πολύ υψηλότερο από ό,τι είχε αρχικά θεωρηθεί.

Βρισκόμαστε τώρα σε μια κρίσιμη στιγμή στη πορεία κλιμάκωσης, αναμένοντας την απάντηση του Ισραήλ, η οποία είναι πιθανό να περιλαμβάνει τη μαζική υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών. Το Ιράν θα προβεί τότε σε αντίποινα, οδηγώντας σε μια άλλη ισραηλινή απάντηση σε μια ατελείωτη αλληλουχία ολοκληρωτικού πολέμου.

Αλλά μια επίθεση στο Ιράν με την υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών μπορεί δυνητικά να εμπλέξει τους Ρώσους και ενδεχομένως τους Κινέζους. Και έτσι, η σύγκρουση μπορεί δυνητικά να μετατραπεί από τοπική σε περιφερειακή και ενδεχομένως παγκόσμια.

Το αίνιγμα του Ισραήλ

Ο όρος “Μεγάλο Ισραήλ” μπορεί να ποικίλλει στην ερμηνεία του, ανάλογα με τα ιστορικά, θρησκευτικά και πολιτικά συμφραζόμενα, αλλά περιγράφει κατά προσέγγιση μια περιοχή που, σύμφωνα με τη βιβλική ερμηνεία, περιλαμβάνει το σύγχρονο Ισραήλ, τη Γάζα, τη Δυτική Όχθη, την Ανατολική Ιερουσαλήμ και ακόμη και περιοχές πέραν αυτής.

Με μια πολύ πραγματιστική αντίληψη, επομένως, η επιδίωξη ενός Μεγάλου Ισραήλ αντιπροσωπεύει ένα σενάριο στο οποίο η εθνοκάθαρση γίνεται μια πιθανή στρατηγική. Αυτό είναι το αίνιγμα του Ισραήλ. Ένα Μεγάλο Ισραήλ με τους Παλαιστίνιους μέσα σε αυτό, όσο πολυάριθμοι και αν είναι σε σύγκριση με τον εβραϊκό πληθυσμό, θα είναι ένα κράτος απαρτχάιντ. Και αν πρόκειται να είναι ένα εβραϊκό κράτος, θα είναι χωρίς αυτούς. Η απουσία των συμβιβασμών που θα συνεπαγόταν μια λύση δύο κρατών υποδηλώνει ένα ζοφερό μέλλον αέναης αστάθειας και βίας στην περιοχή.

Μια δύσκολη κατάσταση στο Λίβανο

Το Ισραήλ αντιμετωπίζει επίσης μια δύσκολη κατάσταση στο Λίβανο. Μια στρατηγική αποδεκατισμού, όπως η δολοφονία της ανώτατης διοίκησης της Χεζμπολάχ και του ηγέτη της, Χασάν Νασράλα, μπορεί να είναι μια προσωρινή επιτυχία, αλλά δεν είναι μια μακροπρόθεσμη στρατηγική. Η υποκείμενη πολιτική και κοινωνική δυναμική που στηρίζει τη Χεζμπολάχ δεν έχει αλλάξει. Η απομάκρυνση ενός ηγέτη δεν αλλάζει αναγκαστικά την ιδεολογία της οργάνωσης ούτε μειώνει τη λαϊκή υποστήριξή της, και μπορεί τελικά να αποβεί μούμερανγκ. Υπάρχουν πολλά ιστορικά παραδείγματα όπου οι δολοφονημένοι ηγέτες αντικαθίστανται στις περισσότερες περιπτώσεις από πιο ριζοσπαστικούς διαδόχους, οδηγώντας σε μεγαλύτερη αστάθεια, όχι σε λιγότερη.

Μια χερσαία εισβολή στο Λίβανο θα είναι ένα πολύ επικίνδυνο εγχείρημα, ακόμη και με την πλήρη υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Χεζμπολάχ παραμένει μια ικανή πολεμική δύναμη, όπως έδειξαν οι πρόσφατες επιθέσεις της στο Ισραήλ. Είναι πολύ μεγαλύτερη από τη Χαμάς, με περισσότερους και πιο εμπειροπόλεμους μαχητές, και ο Λίβανος είναι πιο δύσκολο πεδίο από τη Γάζα. Έτσι, οι χερσαίες επιδρομές αυξάνουν σημαντικά τον κίνδυνο απωλειών. Μια χερσαία εισβολή στο Λίβανο δεν πήγε και πολύ καλά την τελευταία φορά, το 2006, και δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι μια ρεβάνς αυτή τη φορά θα διαφέρει.

Ο κόμπος του Ιράν

Σίγουρα το πιο επικίνδυνο κομμάτι της σύγκρουσης είναι με το Ιράν, και εδώ βρισκόμαστε στα πρόθυρα μιας μεγάλης κλιμάκωσης. Οι στόχοι του Ισραήλ σε αυτή τη σύγκρουση εκφράζονται ίσως καλύτερα από τον Ναφτάλι Μπένετ, πρώην πρωθυπουργό του Ισραήλ, όταν ανάρτησε ένα κάλεσμα για δράση στον λογαριασμό του στο X το πρωί μετά την ιρανική πυραυλική επίθεση. Τονίζοντας ότι το Ισραήλ αντιμετωπίζει μια “ιστορική ευκαιρία” να αλλάξει αποφασιστικά τη στρατηγική ισορροπία στη Μέση Ανατολή, ο κ. Μπένετ προέτρεψε το Ισραήλ να δράσει άμεσα “... για να καταστρέψει το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, τις κεντρικές ενεργειακές εγκαταστάσεις του και να ακρωτηριάσει αυτό το τρομοκρατικό καθεστώς”. Χαρακτήρισε αυτή τη στιγμή ως τη μεγαλύτερη ευκαιρία που είχε το Ισραήλ τα τελευταία 50 χρόνια να αναδιαμορφώσει την περιοχή, καταφέροντας ένα κρίσιμο πλήγμα στις δυνατότητες του Ιράν.

Το να νικήσεις και να βλάψεις έναν εχθρό, στην προκειμένη περίπτωση το Ιράν, και να επιφέρεις καθεστωτική αλλαγή ακούγεται σαν μια γνωστή αμερικανική στρατηγική στη Μέση Ανατολή και αλλού, η οποία όμως δεν έχει λειτουργήσει και πολύ καλά. Το

αποτέλεσμα στις περισσότερες περιπτώσεις είναι αστάθεια, παρατεταμένες συγκρούσεις και ανθρωπιστικές τραγωδίες.

Η “ουρά και ο σκύλος”

Οι Ηνωμένες Πολιτείες παρουσιάζονται συνήθως ως καθοδηγούμενες από τις ισραηλινές προτεραιότητες στη Μέση Ανατολή και όχι από τις δικές τους. Το Ισραήλ είναι πιθανώς “η ουρά που κουνάει τον σκύλο”, όπως υποστηρίζουν οι John Mearsheimer και Stephen Walt στο βιβλίο τους *Το Ισραηλινό Λόμπι και η Εξωτερική Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών*, του 2007. Με την άσκηση πίεσης στο Κογκρέσο και τον επηρεασμό της κοινής γνώμης, καθιστούν πολιτικά δύσκολο για τις Ηνωμένες Πολιτείες να αντιταχθούν στις ισραηλινές πολιτικές, ακόμη και ενάντια στα δικά τους στρατηγικά εθνικά συμφέροντα. Στην παρούσα κατάσταση, οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστηρίζουν πλήρως το Ισραήλ στις πολεμικές επιχειρήσεις του στη Γάζα και τώρα στο Λίβανο, και προφανώς και εναντίον του Ιράν.

Αντίθετα, άλλοι, όπως ο Νόαμ Τσόμσκι, θεωρούν ότι η υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών προς το Ισραήλ εξυπηρετεί τα ευρύτερα στρατηγικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών στη Μέση Ανατολή και καθοδηγείται από γεωπολιτικές αναγκαιότητες, όπως η διατήρηση της περιφερειακής σταθερότητας και η πρόσβαση στο πετρέλαιο.

Η γεωπολιτική και γεωοικονομική σημασία της Μέσης Ανατολής είναι αναμφισβήτητη, ιδίως στο πλαίσιο της αντιπαλότητας μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών από τη μία πλευρά και της Ρωσίας και της Κίνας από την άλλη. Η περιοχή κατέχει πάνω από το 50% των αποδεδειγμένων παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και σημαντικό μέρος των αποθεμάτων φυσικού αερίου. Στρατηγικά τοποθετημένη στο σταυροδρόμι της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής, η Μέση Ανατολή προσφέρει πρόσβαση σε κρίσιμες παγκόσμιες θαλάσσιες εμπορικές οδούς, συμπεριλαμβανομένης της διώρυγας του Σουέζ, των Στενών του Ορμούζ και του Στενού Bab el-Mandeb στην Ερυθρά Θάλασσα. Αυτά τα σημεία συμφόρησης είναι ζωτικής σημασίας για την παγκόσμια ναυτιλία, το εμπόριο και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, γι’ αυτό και οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούν σημαντική παρουσία στην περιοχή με 12 μεγάλες στρατιωτικές βάσεις και πολλές άλλες μικρότερες εγκαταστάσεις.

Χωρίς να αμφισβητούμε τη δύναμη του εβραϊκού λόμπι, δεν βρίσκουμε απολύτως πειστικό ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα έμπαιναν σε έναν παρατεταμένο πόλεμο στη Μέση Ανατολή αποκλειστικά και μόνο εξαιτίας του λόμπι. Η σχέση μεταξύ του Ισραήλ και των Ηνωμένων Πολιτειών είναι σίγουρα πιο περίπλοκη από εκείνη ενός πληρεξουσίου, αλλά

δεν συμβαίνουν και πολλά χωρίς την έγκριση των Ηνωμένων Πολιτειών. Για παράδειγμα, οι πρόσφατες ισραηλινές επιθέσεις στον Λίβανο που είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο του ηγέτη της Χεζμπολάχ Χασάν Νασράλα δεν θα ήταν εφικτές χωρίς την αμερικανική συμβολή. Ήταν οι αμερικανικές πληροφορίες που καθοδήγησαν τους Ισραηλινούς, και ήταν αμερικανικές βόμβες, και οι 86 από αυτές, φρεσκοφερμένες, που χρησιμοποιήθηκαν στην επίθεση. Και μια ισραηλινή επίθεση στο Ιράν δεν θα συμβεί χωρίς τη μαζική υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών.

Συμπέρασμα

Όποιοι και αν είναι οι στόχοι του Ισραήλ στη σύγκρουση, επιτεύξιμοι ή όχι, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσφέρουν την αμέριστη υποστήριξή τους, όχι μόνο λόγω της δύναμης του λόμπι, αλλά και επειδή ένα ισχυρό Ισραήλ στην περιοχή εξυπηρετεί επίσης τα αμερικανικά συμφέροντα. Στο επίκεντρο αυτής της σύγκρουσης βρίσκεται πλέον ένας ανταγωνισμός μεγάλων δυνάμεων μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών, από τη μία πλευρά, και της Ρωσίας και της Κίνας, από την άλλη, για τον έλεγχο και την επιρροή στην περιοχή. Οι επιθέσεις και οι αντεπιθέσεις μεταξύ του Ισραήλ και του Ιράν βάζουν τον κόσμο σε μια επικίνδυνη πορεία προς μια κορύφωση της κλιμάκωσης και έναν ευρύτερο πόλεμο που θα συμπαρασύρει τις μεγάλες δυνάμεις με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, με δυνητικά καταστροφικές συνέπειες. Για να αποφευχθεί αυτό το αποτέλεσμα, είναι απαραίτητο να αποτραπεί οποιαδήποτε περαιτέρω κλιμάκωση και να γίνει εργασία για τη σταθεροποίηση της περιοχής εγκαίρως αλλά με συνέπεια, αντιμετωπίζοντας τα υποκείμενα ζητήματα, όπως η ισραηλινό-παλαιστινιακή σύγκρουση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να διαδραματίσουν τον κρίσιμο ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση.

**Ο Ιωάννης Τιρκίδης είναι Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών στην Τράπεζα Κύπρου και Πρόεδρος της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών (Cyprus Economic Society). Οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.*